

רע"פ 6377/18 - מ.מ.מ. מפעלי מטמנות מאוחדים (1998) בע"מ נגד מדינת ישראל-המשרד להגנת הסביבה, עיריית באר שבע

בית המשפט העליון

רע"פ 6377/18

לפני: כבוד השופט ג' קרא

המבקשת: מ.מ.מ. מפעלי מטמנות מאוחדים (1998) בע"מ

נגד

המשיבים: 1. מדינת ישראל-המשרד להגנת הסביבה
2. עיריית באר שבע

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט
המחוזי בבאר שבע בעפ"א 4518-01-16 מיום
2.6.2017 שניתן על-ידי כב' השופט עמית כהן ועל
פסק דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע בעפ"א
40134-01-18 מיום 27.6.2018 שניתן על-ידי כב'
השופט אלון אינפלד

בשם המבקשת: עו"ד אריה נייגר
בשם המשיב 1: עו"ד משה מרציאנו
בשם המשיבה 2: עו"ד סיגל שימן

החלטה

בקשת רשות ערעור על שני פסקי דין של בית המשפט המחוזי בבאר שבע בעניינה של המבקשת. הראשון עניינו

עמוד 1

בהכרעת הדין -עפ"א 4518-01-16 מיום 2.6.2017 (כב' השופט ע' כהן), בגדרו התקבל ערעור המשרד להגנת הסביבה (להלן: המשיב 1 או המדינה) על הכרעת דינו של בית משפט השלום בבאר שבע (כב' השופטת ש' חביב) בת"פ 5119-04-14 מיום 22.11.2015. והשני עניינו בגזר הדין -עפ"א 40134-01-18 מיום 27.6.2018 (כב' השופט א' אינפלד), בגדרו התקבל ערעור המשיב 1 על גזר דינו של בית משפט השלום בבאר שבע (כב' השופטת ש' חביב) בת"פ 5119-04-14 מיום 3.12.2017.

רקע והליכים קודמים

1. בשריפה באתר סילוק פסולת שנוהל על ידי המבקשת עלה באש מערום של כ-500 טון צמיגים, שלא הוטמנו בקרקע. האש בערה במשך כשבע שעות וכתוצאה מכך התפשט באזור עשן שחור וסמך שכיסה שכונת מגורים וגרם, על פי הנתען בכתב האישום המתוקן, זיהום אוויר וריח בלתי סבירים.

בשל כך יוחסו למבקשת ולמנכ"ל שלה באותה עת (להלן: הנאשמים) עבירות על החוק למניעת מפגעים, התשכ"א-1961 (להלן: החוק), בנוסחו הקודם, ועל תקנות למניעת מפגעים (מניעת זיהום אוויר וריח בלתי סבירים מאתרים לסילוק פסולת), התש"ן-1990 (להלן: התקנות).

2. בתחילה זוכו הנאשמים מן המיוחס להם בבית המשפט השלום אך ערעור המדינה לבית המשפט המחוזי התקבל והמבקשת הורשעה (המבקשת בלבד, לאחר שההליכים נגד המנכ"ל הופסקו בשל פטירתו). לאחר ההרשעה הוחזר התיק לבית משפט השלום למתן גזר דין ובמסגרת זו הורה בית המשפט על ביטול ההרשעה. ערעור המדינה על גזר הדין התקבל גם הוא ובית המשפט המחוזי העמיד את ההרשעה על מכונה. בקשת רשות הערעור מתייחסת לשני פסקי הדין של בית המשפט המחוזי, הן בעניין הכרעת הדין והן בעניין העונש.

להלן יובא פירוט הקביעות בפסקי הדין.

3. הכרעת הדין המזכה בבית משפט השלום: בית המשפט עמד על כך כי המדובר בעבירות מסוג אחריות קפידה ולכן הנטל על הנאשמים להוכיח כי עשו כל שניתן לקדם את פני הסכנה שהתממשה - השריפה. תחילה נקבע כי מקור השריפה בהצתה:

"למצער מחמת הספק אני קובעת כי השריפה במערום הצמיגים באתר הרלוונטי נגרמה כתוצאה מהצתה מכוונת וזדונית של מי שהגיעו מחוץ לגדר האתר ונכנסו אליו דרך פרצה בגדר".

לאחר מכן הגיע בית המשפט למסקנה כי הנאשמים הוכיחו כי פעלו כדין, בקובעו:

"סבורתני כי הנאשמים הוכיחו שפעלו כדין כדי למנוע אפשרות של הצתה ונקטו באמצעים סבירים לעניין זה- הנאשם 2 העיד כי המקום היה מגודר בגדר גבוהה, כי הפעיל במקום סיורים רכובים מסביב לגדר ובמקום נכחו גם מאבטחים 24 שעות ביממה"

ובהמשך נקבע כי הנאשמים הפעילו במקום מרכז מיחזור (במובחן מאתר לסילוק פסולת, שבו מתחייב כיסוי הפסולת). על רקע קביעה זו בחן בית המשפט את אופן החזקת הצמיגים במקום וקבע:

"מחמת הספק(ההדגשה אינה במקור - ג'.ק) אני קובעת כי הם החזיקו את הצמיגים באופן סביר בהתייחס לעובדה שמדובר במרכז מחזור ומאחר ומדובר בהצתה לא ניתן לומר שרובצת אחריות לפתחם של הנאשמים כאמור לעיל. "

לפיכך ובשל העובדה כי השריפה פרצה בעקבות הצתה מכוונת של צד ג', נקבע כי הנאשמים אינם אחראים לה. לכן גם נמנע בית המשפט מלהידרש לשאלת הוכחת העבירות של גרימת זיהום אוויר וריח בלתי סבירים וקבע כי גם אם אלו נגרמו כתוצאה מהשריפה, לא ניתן לקבוע שהנאשמים אחראים לכך.

4. פסק הדין המרשיע של בית המשפט המחוזי: נקבע כי משמדובר בעבירות של אחריות קפידה, על המבקשת מוטל הנטל להוכיח במידה של מאזן ההסתברויות, שנקטה בכל האמצעים הסבירים למניעת השריפה ואין די בכך שהיא עוררה ספק בשאלה זו. בהתבסס על הראיות שהוצגו בבית משפט השלום קבע בית המשפט המחוזי כי המבקשת לא הרימה את הנטל המוטל עליה. עוד נקבע כי החזקות שבתקנות, לפיהן עשן, גזים ואדים הנפלטים מבערת פסולת הם זיהום אוויר בלתי סביר הגורם ריח בלתי סביר (סעיף 2 לתקנות) חלות על האתר כולו ובכלל זה על מרכז המחזור שהופעל בתוכו ולכן הוכחו העבירות מעל ספק סביר. מעבר לכך קבע בית המשפט, תוך שהתייחס לתקנות למניעת מפגעים (זיהום אוויר מחצרים), התשכ"ב-1962 (להלן: תקנות החצרים), כי המאשימה אף הוכיחה בראיות כי השריפה אכן גרמה לזיהום אוויר ולריח בלתי סבירים.

לנוכח כל אלה, הרשיע בית המשפט את המבקשת במיוחס לה, והתיק הוחזר, כאמור, לבית משפט השלום לצורך מתן גזר דין.

5. גזר דינו של בית משפט השלום: בית המשפט הורה על ביטול הרשעתה של המבקשת משום שסבר כי מידת הפליליות שניתן לייחס לה נמוכה (מדובר בעבירות של אחריות קפידה והשריפה נגרמה כתוצאה מהצתה של צד ג') ומשיקולי שיקום (הרשעתה תביא לפגיעה פוטנציאלית ממשית ביכולתה להתמודד במכרזים ולפגיעה בלתי מידתית בה; המנכ"ל הנוכחי לא כיהן במועדים הרלוונטיים; המבקשת כבר לא עוסקת במחזור צמיגים; ואין לה הרשעות קודמות והיא לא הסתבכה בעבירות נוספות). נוסף על כך חייב בית משפט השלום את המבקשת בחתימה על התחייבות בסך 100,000 ש"ח למשך שנה, שלא תעבור את העבירות שבהן הורשעה ובתשלום פיצוי לעיריית באר שבע (להלן: המשיבה 2) בסך 50,000 ש"ח.

6. פסק דינו של בית המשפט המחוזי לעניין העונש: ערעור המדינה על גזר הדין התקבל והמבקשת הורשעה בעבירות שיוחסו לה. נקבע כי מקרה זה אינו בא בגדרם של המקרים החריגים שבהם ניתן להימנע מהרשעת תאגיד. בשל מחדלה החמור של המבקשת התממש הסיכון שהאיסור נועד למנוע ואין זה ראוי להימנע מהרשעה.

עוד נקבע כי בשלב קביעת העונש רשאי בית המשפט לחזור אל עדויות שנשמעו וראיות שהוגשו בשלב בירור האשמה כדי לקבוע את נסיבות ביצוע העבירה וזאת מכוח סעיף 40(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977. לפיכך, שגה בית משפט השלום כשלא הביא בחשבון בשלב גזר הדין, מסמכים שהגישה המדינה לבית משפט השלום בשלב בירור האשמה (להלן: המסמכים) אשר הצביעו על כך שלא היה בידי המבקשת רישיון תקף ועל התעלמותה הנמשכת

מהתראות המשיב 1 בעניין הסכנה לשריפה. זלזול זה בהתראות אינו מאפשר סיום ההליך ללא הרשעה.

כן נקבע כי המבקשת לא הוכיחה כל פגיעה קונקרטית שתגרם לה בשל הרשעתה ולפיכך היחס בין חומרת העבירות לבין הנזק הצפוי לשיקומה אינו בא בגדר החריגים המצומצמים המאפשרים להימנע מהרשעה.

בסופו של דבר, השית בית המשפט על המבקשת קנס של 75,000 ש"ח וחייב אותה לחתום על התחייבות בסך 100,000 ש"ח שלא תעבור את העבירות בהן הורשעה או עבירות על חוקאווירנקי, התשס"ח-2008 למשך שלוש שנים מיום מתן גזר הדין בבית משפט השלום. הפיצוי למשיבה 2 – בוטל.

על שני פסקי הדין של בית המשפט המחוזי הגישה המבקשת בקשת רשות ערעור.

טענות המבקשת

7. לטענת המבקשת, נפלו מספר שגיאות עקרוניות בפסקי דינו של בית המשפט המחוזי שחורגות מעניינם הפרטי של הצדדים: הרחבת הנטל המוטל על המבקשת, שנפלה קורבן למעשה זדון, להוכיח כי נקטה בכל האמצעים הסבירים למניעת שריפה (להלן: הנטל); הקביעה כי התקנות חלות על אתרי מיחזור ולא רק על אתרים לסילוק פסולת; והנמכת רף ההוכחה להוכחת קיום זיהום אוויר חזק ובלתי סביר לפי תקנות החצרים; קביעת ממצאים עובדתיים על-ידי בית המשפט המחוזי בהסתמך על מסמכים, מקום שבו הערכאה הדיונית "שתקה", באופן החורג מהלכת אי ההתערבות בממצאי עובדה בערכאה הדיונית. עוד נטען כי פסק הדין גרם למבקשת אי צדק חמור המצדיק מתן רשות ערעור, בין היתר, בכך שהטיל עליה אחריות פלילית למעשים שנגרמו בשל הצתה זדונית שהיא היתה קורבן להם; בכך שהרחיב את נטל ההוכחה מבלי שאפשר לה להביא ראיות ובכך שביסס נסיבה לחומרה בגזר הדין בדבר פעילותה ללא רישיון מבלי שהיתה למבקשת הזדמנות להתגונן מפניה ולהביא ראיות. לאור כל אלה, עותרת המבקשת להשבת הכרעת הדין של בית משפט השלום על כנה, ולחלופין, להשבת גזר הדין של בית משפט השלום על כנו, לרבות ביטול הרשעתה.

טענות המשיבים

8. המדינה טוענת כי על הבקשה להידחות משזו אינה מקימה עילה למתן רשות ערעור ב"גלגול שלישי". לטענתה, בית המשפט המחוזי לא שינה את נטלי ההוכחה, אלא יישם את ההלכות על המקרה הקונקרטי; הקביעה כי התקנות חלות על האתר היא קביעה קונקרטית שאין לה כל השלכה ציבורית; הקביעה בדבר רף ההוכחה בתקנות החצרים היא בבחינת אמרת אגב שאינה משליכה על המקרה דנן; והקביעה בעניין הנסיבות הקשורות בביצוע העבירה נקבעה על בסיס הראיות שהובאו בשלב בירור האשמה, בהתאם להוראות סעיף 40 לחוק העונשין.

9. גם לגופו של עניין טוענת המדינה כי דין הבקשה להידחות.

בית משפט השלום קבע שהאמצעים בהם נקטה המבקשת למניעת שריפה הם סבירים "מחמת הספק". אולם, הלכה היא שהנטל המוטל על המבקשת הוא של מאזן ההסתברויות, ומשכך, טענותיה בעניין הנטל אינן מעוררות שאלה

עקרונית. לגופם טוענת המדינה כי האמצעים בהם נקטה המבקשת אינם עולים כדי הרמת נטל זה. עוד נטען כי ניתן להוכיח את השתכללות העבירות בחוק בכל דרך חוקית, ולא רק באמצעות החזקות הקבועות בתקנות ובתקנות החצרים. במקרה דנן, העבירות הוכחו באופן קונקרטי באמצעות מגוון ראיות, והדיון בחזקות היה בבחינת למעלה מן הצורך.

באשר לטענה להתערבות בממצאי עובדה, מזכירה המדינה כי החריג לכלל אי ההתערבות הוא התערבות במסקנות הערכאה הדיונית, במיוחד מקום שאלו מושתתות על מסמכים. בעניין דכאן, בית המשפט המחוזי הסיק מסקנה אחרת מהמסמכים שהאמור בהם לא נסתר – אודות רמת הפלילות במעשי המבקשת, על מנת לבסס קביעה בדבר התקיימות נסיבה מחמירה, ואין בכך כדי להוות התערבות בממצאי עובדה.

עוד טוענת המדינה שהיות המבקשת קורבן להצתה, אינה נוגעת לאחריותה הפלילית ורלוונטית, לכל היותר, לשלב גזירת הדין. נטען כי מדובר בטענה מקוממת לנוכח התקופה הארוכה בה נמנעה המבקשת מלמלא אחר הוראות הרגולטור, ודי בכך כדי להפריך את הטענה לפיה נקטה בכלהאמצעים הסבירים. מבחינת האינטרס הציבורי, אין משמעות לשאלת זהות מחולל השריפה, משתכלית החוק למנוע זיהום אוויר שנובע משריפה. באשר לטענות לחומרת העונש, טוענת המדינה כי מדובר בטענות קונקרטיות שאינן מצדיקות דיון ב"גלגול שלישי" וכי בצדק קבע בית המשפט המחוזי כי רמת הפלילות במעשים גבוהה תוך התערבות בנימוקי בית משפט השלום.

10. המשיבה 2 משאירה את שאלת פיצויה לשיקול דעתו של בית המשפט.

דיון והכרעה

11. לאחר עיון בבקשה ובתגובות לה, הגעתי לכלל מסקנה כי דינה להידחות משאינה עומדת באמות המידה המצומצמות שנקבעו למתן רשות ערעור (ר"ע 103/82 חניון חיפה בע"מ נ' מצתאור (הדר חיפה) בע"מ, פ"דלו(3) 123 (1982); רע"פ 5066/09 אוהיון נ' מדינת ישראל (22.4.2010)).

12. קביעות בית המשפט קמא ביחס לנטל המוטל על המבקשת והשאלה האם עמדה בו אם לאו, אין בהן אלא יישום הדין הקיים בעניין כאן. קביעות אלו מוצדקות גם לגופן, שכן בית משפט השלום לא קבע באופן מפורש כי המבקשת עמדה ברף ההוכחה של מאזן ההסתברויות, כנדרש, וחלק מקביעותיו הינן "מחמת הספק" (וראו סעיף 3 לעיל). מכל מקום, בית המשפט המחוזי, הגיע למסקנה כי המבקשת לא הרימה את הנטל מן הבחינה העובדתית ברמה של מאזן ההסתברויות ואין בקביעה זו כל שאלה החורגת מעניינה של המבקשת באופן המצדיק מתן רשות ערעור.

כך גם אין לקבל את טענת המבקשת לפיה יש בפסק הדין קמא כדי להרחיב את הנטל המוטל על "נאשמים הנופלים קורבן למעשי זדון" בעת בחינת "אופן התנהלותם בתחומים החורגים מהנדרש לצורך ביסוס הסייג לאחריותם הפלילית". יש לזכור כי עסקינן בעבירות מסוג אחריות קפידה, אשר "מטרתן העיקרית... לקיים שמירה מתמדת על רמת זהירות גבוהה... ניתן להשיג את אותה שמירה מתמדת באמצעות האחריות הקפידה – דרך היפוך הנטל הראייתי..." (ההדגשה במקור – ג'ק) (גיל שפטל האחריות הקפידה במשפט הפלילי 108-109 (2018)). לא בכדי קבע המחוקק בסעיף 14 לחוק כי על הטוען לעפירות אלו להוכיח כי "נקט[ב] כלהאמצעים הסבירים למניעתו (של המעשה) –

ג'ק). העובדה כי השריפה נגרמה בעקבות הצתה מכוונת של אחר לא מעלה ולא מורידה, בהקשר זה.

13. בדומה, גם הטענה בדבר הרחבת תחולת התקנות על אתרי מחזור, אינה מתייחסת לקביעה כללית אלא ליישום התקנות לאור נסיבות המקרה הייחודי, שעניינן הפעלת מרכז מחזור בתוך אתר סילוק הפסולת. הקביעות לעניין תחולת התקנות על "מתקן מחזור" נקבעו "מעבר לדרוש" (סעיף 53 לפסק דינו של בית המשפט המחוזי) ולכן אין עניין זה מעלה שאלה כללית המצדיקה מתן רשות ערעור.

14. גם הטענה הנוגעת לרף ההוכחה מכח תקנות החצרים אינה מבססת עילה למתן רשות ערעור, משהקביעות לגביהן בפסק דינו של בית המשפט המחוזי הן בבחינת למעלה מן הצורך.

15. גם טענות המבקשת ביחס לגזר הדין אינן מצדיקות מתן רשות ערעור.

קביעת בית המשפט המחוזי כי אין מקום להימנע מהרשעת המבקשת התבססה על מכלול נסיבות, שפורטו בהרחבה בפסק הדין, ומעוגנת בפסיקת בית משפט זה לפיה אי הרשעת נאשם הינה חריג ואי הרשעת תאגיד הינה חריג מצומצם עוד יותר (ראו רע"פ 1840/12 עוזר נ' מדינת ישראל, בפסקה 6 לפסק דינו של השופט נ' הנדל(30.4.2013)).

המבקשת טענה בהרחבה כי בית המשפט המחוזי שגה בכך שקבע קביעות עובדתיות על סמך מוצגים שהוגשו בערכאה הדיונית מבלי שנקבעו לגביהן ממצאים עובדיים, כבסיס לנסיבות חומרה בדבר זלזול המבקשת בדרישות הרגולטור. וכן קבע קביעות עובדתיות לגבי מאפייני אירוע השריפה, מבלי שאלו הוכחו וכן שגה בכך שראה בהעדר רישיון להפעלת מרכז מחזור כנסיבה לחומרה, משלא יוחסה למבקשת עבירה על חוק רישוי עסקים, התשכ"ח-1968, ולא היתה לה הזדמנות סבירה להתגונן וכי בשלב הערעור נפגמה יכולתה הראייתית להתגונן בשל פטירת המנכ"ל, חלוקה הזמן וויתור על עדים. על בסיס טענות אלה, נטען כי לא היה מקום לקבוע רף פליליות גבוה לעבירות שבהן הורשעה, כפי שעשה בית המשפט המחוזי.

לטעמי, הרשעתה של המבקשת מוצדקת בנסיבות העבירה ביחס לחומרת האירוע ולהיקפו וכן להיעדר הרישיון, אף מבלי להידרש לקביעות בית המשפט המחוזי בעניין הזלזול בדרישות הרגולטור (ראו סעיפים 67 ו-71 לפסק דינו של בית המשפט המחוזי). משכך, לא מצאתי כי יש לדון בטענות המבקשים ביחס לקביעות העובדתיות שקבע בית המשפט המחוזי.

התנאים המצטברים להימנעות מהרשעה אינם מתקיימים במקרה דנן (ראו, למשל, רע"פ 8487/11 חברת נמלי ישראל - פיתוח ונכסים בע"מ נ' מדינת ישראל - המשרד להגנת הסביבה, בפסקה כ' לפסק דינו של השופט א' רובינשטיין(23.10.2012)). המבקשת לא הוכיחה כל פגיעה קונקרטית שתגרם לה בהותרת הרשעתה על כנה, ואף בפסק דינו של בית משפט השלום נקבע כי "אין המדובר בפגיעה קונקרטית מוחשית ומיידית" (סעיף 19 לגזר הדין). כמו כן ויתור על ההרשעה עשוי לפגוע באופן מהותי בשיקולי הענישה לנוכח נסיבות החומרה והשלכות האירוע, כפי שפורטו בסעיפים 64-67 לפסק דינו של בית המשפט המחוזי.

16. לבסוף, לא מצאתי כי טענות המבקשת - הן ביחס לפסק הדין המרשיע והן ביחס להותרת ההרשעה על כנה - מתייחסות לעניינים עקרוניים ומעלות שאלות החורגות מעניינה הייחודי או שיש בפסקי הדין כדי לגרום לה אי צדק חמור. העובדה כי השריפה נגרמה בשל הצתה נלקחה בחשבון בפסק דינו של בית המשפט המחוזי, והמשקל שניתן לה היה ראוי, בנסיבות המקרה.

17. לאור כל האמור לעיל, הבקשה למתן רשות ערעור נדחית.

ניתנה היום, כ"ד בשבט התשע"ט (30.1.2019).

ש ו פ ט
